

De opbrengsten van het Malawiproject voor studenten, docenten en managers

Een voorbeeld van een internationale ervaring van één docent die meer mensen bereikt

Natascha Kuipers

MBO College voor Gezondheidszorg

Practoraat internationalisering

ROC van Twente

Juli 2021

Voorwoord

Dit onderzoeksrapport is geschreven voor collega's die werkzaam zijn in het mbo-onderwijs en/of geïnteresseerd zijn in internationaliseringsactiviteiten in het mbo. Het geeft opbrengsten van een specifieke internationaliseringsactiviteit weer, aangevuld met factoren die ofwel een stimulerende ofwel een beperkende invloed hadden op de uitvoering en opbrengsten. Daarnaast worden in dit rapport inzichten gedeeld met betrekking tot de opzet en uitvoering van het project en het onderzoek. In oranje kaders komen deze inzichten terug.

Op een poster worden de belangrijkste resultaten van dit onderzoek weergegeven. Dit onderzoeksrapport kan worden gezien als een onderlegger bij deze poster. Geïnteresseerden kunnen in dit rapport meer lezen over de totstandkoming van het project en het onderzoek en de onderzoeksresultaten.

Inhoud

Samenvatting	3
1. Inleiding	4
2. Methode	7
3. Resultaten	14
4. Conclusie en discussie.....	23
Referenties	30
Bijlage 1 – Projectplan Malawi 2019	31
Bijlage 2 – Vragenlijst voor studenten	33
Bijlage 3 – Vragenlijst voor docenten.....	35

Samenvatting

Met het Malawiproject werd beoogd om een buitenlandervaring van een docent verrijkend te maken voor meer personen in meerdere lagen van de onderwijsinstelling (studenten, docenten en managers). Gekoppeld aan een reis van een docent konden studenten, docenten en managers door middel van brieven of video's in contact komen met respectievelijk een leerling, leraar en schooldirecteur in Malawi. Aanvullend op deze uitwisseling heeft de docent in haar klassen en in het docententeam presentaties gegeven over haar ervaringen in Malawi. Het doel van dit onderzoek is om de opbrengsten van het project in kaart te brengen. Daarvoor zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld: Wat zijn de opbrengsten van het Malawiproject voor studenten, docenten en managers van het MBO College voor Gezondheidszorg? Welke factoren hebben invloed op de uitvoering en opbrengsten van dit project? Via interviews, focusgroepen en vragenlijsten hebben in totaal 77 respondenten deelgenomen aan het onderzoek (2 managers, 14 docenten, 61 studenten). De opbrengsten van het project voor de deelnemers en de stimulerende en beperkende factoren zijn geclusterd in thema's. De belangrijkste conclusie is dat een internationale ervaring van een enkele docent meerdere mensen in meerdere lagen van een onderwijsinstelling kan bereiken. Op basis van onze ervaringen zijn concrete aanbevelingen geformuleerd voor vergelijkbare projecten en vervolgonderzoek.

1. Inleiding

Internationalisering en docentenmobiliteit

Met internationalisering in het onderwijs worden studenten voorbereid op het “leren, leven en werken in een interculturele samenleving en internationale arbeidsmarkt” (Nuffic, 2018, p. 12). Om goed te kunnen functioneren in deze contexten hebben studenten internationale competenties nodig (Onderwijsraad, 2016). Daarom is internationalisering idealiter geïntegreerd in het curriculum, zodat alle studenten de competenties kunnen ontwikkelen die ze nodig hebben in de samenleving en arbeidsmarkt.

Er wordt momenteel veel gesproken over ‘internationalisation at home’. Het doel daarvan is om “alle studenten internationale en interculturele kennis, vaardigheden en houdingen te laten ontwikkelen, ongeacht of ze ook deelnemen aan mobiliteitsmogelijkheden” (Beelen & Jones, 2015, p. 70). Mobiliteit is geen vereiste voor internationalisering. Als we alle studenten willen voorbereiden op de interculturele samenleving en internationale arbeidsmarkt kunnen we gebruik maken van internationaliseringsactiviteiten die zowel buiten als binnen de landsgrenzen kunnen plaatsvinden.

Er zijn dus verschillende activiteiten in het onderwijs die kunnen bijdragen aan het verwerven van internationale en interculturele competenties. Voorbeelden daarvan zijn een buitenlandervaring voor studenten, het volgen van keuzedelen over internationalisering en docentenmobiliteit. In dit rapport wordt ingegaan op docentenmobiliteit als middel om onderwijs voor studenten te internationaliseren. Uit een impactonderzoek van Erasmus naar de opbrengsten van docentenmobiliteit bij hogescholen in Europa blijkt dat internationale ervaring en kennis van docenten essentieel is om studenten te begeleiden in het ontwikkelen van internationale competenties. Datzelfde rapport laat zien dat deze kennis en ervaring ook een positief effect hebben op de internationale houding en kennis van zowel studenten als collega's (Brandenburg, 2014). Een internationale ervaring van één docent kan dus uitmonden in een leerervaring voor een grotere groep personen in de onderwijsinstelling.

MBO College voor Gezondheidszorg & practoraat internationalisering

Het MBO College voor Gezondheidszorg leidt studenten op voor het werk in de regionale gezondheidszorg. Er worden vijf opleidingen aangeboden in het college: Verzorgende IG op niveau 3 en Mbo-Verpleegkundige, apothekersassistent, doktersassistent en tandartsassistent op niveau 4. Het college heeft internationalisering als een van de speerpunten. In 2018 is er een beleidsplan opgesteld waarin het belang van, de visie op en de stand van zaken met betrekking tot internationalisering is beschreven. De doelstelling is als volgt: “Met ‘leren zonder grenzen’ willen we een verruiming van de blik op de wereld van de studenten, als individu en straks als zorgverlener. Dit door het structureel inbedden van ‘leren zonder grenzen’ ervaringen in het college” (Ter Horst, 2018, p. 11). Op langere termijn betekent dit dat het college bekend wil staan als een internationaal georiënteerd college, waarbij internationale ervaringen een vast onderdeel uitmaken van de opleidingen.

In het college zijn twee functionarissen die zich bezighouden met internationalisering en er is een samenwerking met het practoraat internationalisering. Een practoraat is een expertiseplatform gericht op innovatie in het onderwijs, waarbij gebruik wordt gemaakt van praktijkgericht onderzoek. Het practoraat internationalisering wil een onderbouwde bijdrage leveren aan internationalisering van het curriculum in het mbo. Een van de bijdragen die het practoraat levert is experimenteren met en onderzoek doen naar

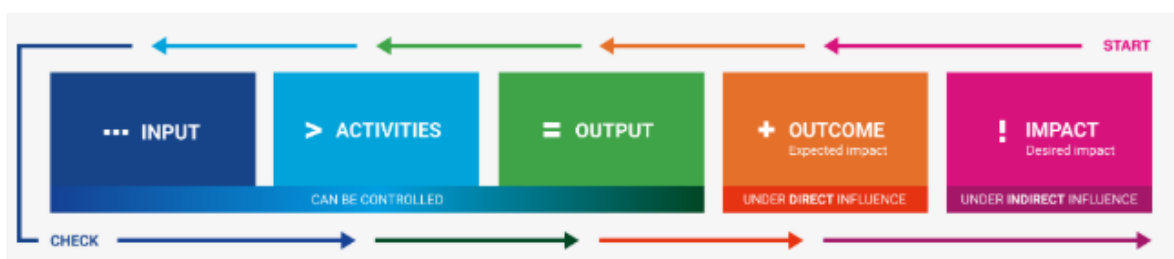
(opbrengsten van) internationaliseringsactiviteiten. Dit onderzoek naar het Malawiproject, uitgevoerd bij de opleiding Verzorgende IG in Almelo, maakt daar deel van uit.

Malawiproject

Het Malawiproject is ontwikkeld op basis van ervaringen met het World Teacher programma in Malawi. World Teacher is een docentprofessionaliseringsprogramma van Edukans, een ontwikkelingsorganisatie voor onderwijs. In dit programma werken onderwijsprofessionals uit Nederland en een ontwikkelingsland samen aan kwaliteit van onderwijs, hier en daar. Nederlandse pabostudenten, docenten en schoolleiders reizen voor twee weken af naar het ontwikkelingsland. Daar observeren ze lessen en verzorgen ze workshops over bijvoorbeeld activerende didactiek en differentiatie. World Teachers werken aan hun eigen onderwijscompetenties en dragen bij aan kwaliteit van onderwijs in het ontwikkelingsland (Edukans, n.d.).

In 2018 heb ik (Natascha Kuipers) voor het eerst deelgenomen aan het World Teacher programma in Malawi. Aan deze reis was een vrijwillige uitwisseling gekoppeld, waarbij studenten brieven konden schrijven voor de kinderen in Malawi. De kinderen daar schreven brieven terug aan de Nederlandse studenten. Studenten reageerden positief op de uitwisseling en ik vond het bijzonder om te zien hoe een kleine interventie iets in beweging leek te zetten. De studenten vroegen of ze het volgende jaar weer een brief konden schrijven en een collega vroeg of hij ook mee kon doen met de uitwisseling. Dat maakte dat dit project verder uitgebreid werd toen ik in 2019 opnieuw naar Malawi afreisde. Zo bood mijn reis een mogelijkheid om een internationaliseringsactiviteit te ontwikkelen voor zowel studenten, docenten als managers in Nederland.

Om van dit idee een betekenisvol project te maken is de impacttool gebruikt. De impacttool is een middel om internationaliseringsactiviteiten te ontwikkelen met een zo groot mogelijke opbrengst (Nationaal Agentschap Erasmus+, n.d.). Deze tool moedigt aan om vanuit een gewenste grote verandering (impact) via een concrete verandering (outcome) en producten (output) de activiteiten te ontwikkelen en benodigde middelen (input) te bepalen (zie figuur 1). Daarmee staat het einddoel aan de basis van de ontwikkeling van internationaliseringsactiviteiten.

FIGUUR 1 IMPACTTOOL. OVERGENOMEN VAN NATIONAAL AGENTSCHAP ERASMUS+, N.D. ([HTTPS://WWW.ERASMUSPLUS.NL/IMPACTTOOL-MOBILITEIT](https://www.erasmusplus.nl/impacttool-mobiliteit))

Bij de uitwerking van het Malawiproject is deze impacttool gebruikt door de doelstellingen op verschillende niveaus te beschrijven. Voor dit project schreven studenten en docenten een brief voor respectievelijk leerlingen en leraren in Malawi. Bij studenten stond de persoonlijke verbinding met een andere leerling centraal; aan de docenten werd gevraagd om een inhoudelijke brief te schrijven over hun werkzaamheden en de onderwijscontext. De managers namen een videoboodschap op voor een Malawiaanse schooldirecteur. Verondersteld werd dat een videoboodschap voor een extra verbinding zorgde en de organisatie was haalbaar gezien het kleine aantal managers. De brieven en video's werden

gebruikt voor een uitwisseling: ze werden uitgedeeld in Malawi en de antwoorden werden meegenomen naar Nederland. Na de reis van de docent kregen de studenten en docenten een brief uit Malawi en de managers een videoboodschap terug. Ook werd een presentatie gegeven aan de collega's en studenten met verhalen, video's en foto's van de reis.

Het volledige projectplan is te vinden in bijlage 1. In dat projectplan worden de beoogde opbrengsten beschreven onder de 'output', die hieronder ook zijn opgenomen:

Studenten	Docenten	Management	Organisatie
Door een persoonlijke verbinding met kinderen in het buitenland en mijn gedeelde ervaringen en verhalen krijgen studenten meer kennis over het leven en onderwijs in Malawi. Daardoor verruimt het blikveld van studenten en leren zij openstaan voor andere culturen, zienswijzen en leefwijzen.	Docenten ontwikkelen bewustzijn van en kennis over de onderwijscontext in Malawi door mijn gedeelde ervaring en persoonlijke verbinding met een Malawiaanse collega. Ze kijken daarmee over de grenzen in hun ontwikkeling als docent en hun professionaliseringstraject.	Door dit project komen managers en directeuren in contact met schoolleiders in een andere context. Zij delen visie op leiderschap met een collega in Malawi en ontvangen hier een reactie op. Daarmee doen ze kennis op van de professionele context in Malawi en verruimt het blikveld van het management.	De organisatie zal groeien in haar internationale oriëntatie door contacten met Malawiaanse scholen. Studenten, docenten en management worden betrokken in dit project waardoor er een groter internationaal bewustzijn ontstaat in het MBO College voor Gezondheidszorg. Vanuit het practoraat internationalisering wordt een onderbouwde activiteit uitgewerkt die als voorbeeld kan dienen voor andere opleidingen, colleges en ROC's.

Onderzoek naar de opbrengsten

Het doel van het project was om een buitenlandervaring van een docent verrijkend te maken voor meer mensen in verschillende lagen van de onderwijsinstelling (studenten, docenten en managers). In dit onderzoek worden de opbrengsten van dit Malawiproject in kaart gebracht. Daarbij staan de volgende vragen centraal:

- Wat zijn de opbrengsten van het Malawiproject voor studenten, docenten en managers van het MBO College voor Gezondheidszorg?
 - Wat levert het project op voor studenten?
 - Wat levert het project op voor docenten?
 - Wat levert het project op voor managers?
- Welke factoren hebben invloed op de uitvoering en opbrengsten van dit project?

Het onderzoek is relevant voor zowel het college als het practoraat. De onderzoeksresultaten en de ervaringen met dit project kunnen door de opleidingen gebruikt worden om bewuste keuzes te maken bij de integratie van internationaliseringsactiviteiten in de curricula. Ook kunnen deze inzichten bijdragen aan de ontwikkeling van nieuwe internationaliseringsactiviteiten. Aangezien dit onderzoek wordt uitgevoerd in de beginfase van het practoraat, levert het ook een bijdrage aan de verdere concretisering van onze missie en visie.

2. Methode

Onderzoeksontwerp

Voor dit empirisch onderzoek is gebruik gemaakt van een ontwerp met alleen een nameting, zonder controlegroep. Er is gewerkt met bestaande klassen, een bestaand docententeam en management binnen beschikbare tijd en mogelijkheden. Er werd verondersteld dat deelname aan het Malawiproject opbrengsten heeft voor de studenten, docenten en managers, zoals beschreven in het projectplan. Een internationaliseringsactiviteit kan naast de beoogde effecten ook onbedoelde effecten hebben (positief of negatief). Om de onderzoeksvraag te beantwoorden werd kwalitatief onderzoek gebruikt, met een zowel toetsende als exploratieve invalshoek. Er werd gekeken naar de gerealiseerde opbrengsten door te toetsen of de beoogde opbrengsten gehaald zijn en door breder te exploreren wat het project heeft opgeleverd. De precieze acties van het project en het onderzoek worden bij de procedure verder toegelicht.

Onderzoeksgroep

In totaal zijn 293 mensen uitgenodigd om deel te nemen aan de uitwisseling van het Malawiproject: 270 studenten, 21 docenten en twee leden van het managementteam. De studenten waren zowel BOL- als BBL-studenten¹ van de opleiding Verzorgende IG in Almelo, in leeftijden variërend van 16 tot 65 jaar. Daarnaast zijn het docententeam van deze opleiding en twee managers gevraagd om deel te nemen. Deelname was vrijwillig en er hebben uiteindelijk 59 mensen deelgenomen aan de uitwisseling: de twee managers hebben een video ingestuurd, zeven docenten en 50 studenten hebben een brief geschreven.

De mensen die zijn uitgenodigd om deel te nemen aan het project zijn vervolgens ook uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. Van de 293 mensen hebben 77 mensen hieraan meegewerkt: twee managers, 14 docenten en 61 studenten. Het project bestond uit een uitwisseling met iemand in Malawi en een presentatie van de docent in Nederland. Sommige respondenten hebben het hele project gevolgd en hebben dus deelgenomen aan de uitwisseling én de presentatie bijgewoond, andere respondenten zijn betrokken geweest bij één van de onderdelen van het project.

Procedure

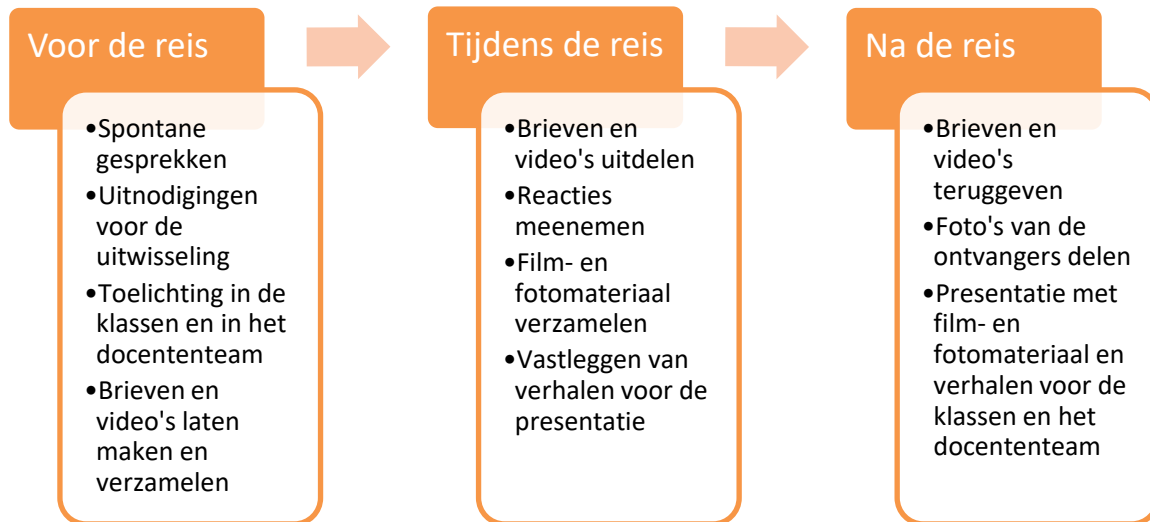
De procedure wordt in twee delen beschreven. Het eerste deel bestaat uit de daadwerkelijke uitvoering van het project op basis van het projectplan. In het tweede deel komt de onderzoeksprocedure aan bod.

Het project en het onderzoek werden tegelijkertijd ontworpen en uitgevoerd. Dat maakte dat de twee processen elkaar hebben beïnvloed. De ontwikkelingen van het project hadden invloed op het onderzoek en het opzetten en uitvoeren van het onderzoek gaf inzichten voor het project.

¹ BOL-studenten volgen de Beroeps Opleidende Leerweg. Ze gaan vijf dagen per week naar school en lopen gedurende de opleiding enkele stages. BBL-studenten volgen de Beroeps Begeleidende Leerweg. Zij hebben een arbeidscontract bij een werkgever en gaan één dag per week naar school. In het BBL-traject zitten vaak oudere studenten dan in het BOL-traject.

Uitvoering van het project

De uitvoering van het project wordt in figuur 2 visueel weergegeven middels een tijdlijn en vervolgens verder toegelicht.

FIGUUR 2 TIJDLIJN VAN DE UITVOERING VAN HET MALAWIPROJECT

In de voorbereiding op de reis naar Malawi kwamen zaken als de reis, het land en het onderwijs ter sprake in gesprekken met studenten en collega's. Vervolgens hebben alle studenten, docenten en de twee managers een mail ontvangen met uitnodiging voor deelname aan het project. In alle klassen en in het team is een toelichting gegeven over het project en zijn eventuele vragen beantwoord. De BOL-klassen hebben een uur in het rooster gekregen om aan brieven te werken en docenten om hulp te vragen. Bij de BBL-klassen was hier in verband met de beperkte aanwezigheid op school geen ruimte voor. Er is bijgehouden hoeveel brieven ingeleverd zijn uit de verschillende klassen en het docententeam.

Tijdens de reis zijn de brieven en videoboodschappen uitgedeeld en zijn er reacties gemaakt door de betrokkenen in Malawi. Deze reacties zijn mee teruggenomen. Ook is er foto- en filmmateriaal van de reis verzameld en zijn verhalen vastgelegd. Hiermee is na de reis een presentatie gemaakt voor docenten en studenten.

Na terugkomst hebben de studenten en docenten de antwoorden op de brieven ontvangen. Zij kregen ook een foto van de leerling/docent die de brief heeft teruggeschreven. Op dat moment is ook in elke klas en in het docententeam een presentatie gegeven over de ervaringen in Malawi.

In de aanloop van het project zijn gesprekken gevoerd over de bescherming van persoonsgegevens bij een uitwisseling middels brieven en video's. Er zijn geen aanvullende overeenkomsten getekend, omdat de keuze om deel te nemen vrijwillig was en deelnemers zelf bepaalden welke (persoonlijke) informatie ze wilden delen. De video's van de managers werden opgeslagen op een gecodeerde SD-card van een smartphone, zodat deze beelden bij eventueel verlies van de telefoon beveiligd zouden zijn.

Onderzoeksprocedure

De gegevens voor het onderzoek zijn na deze projectperiode verzameld. De procedure voor dataverzameling verschilde per onderzoeksgroep (studenten, docenten, managers). Hierin zijn keuzes gemaakt op basis van de doelgroep en de organisatie. De dataverzameling is schematisch weergegeven in tabel 1 en wordt vervolgens per groep verder toegelicht en verantwoord.

Tabel 1

De dataverzameling tijdens het onderzoek

Dataverzameling	
Algemeen	Dagboek met gesprekken voor de reis Beschrijving van opvallende reacties tijdens de presentaties na de reis
Studenten	Focusgroep BOL-klas (audio-opname en observatie): <ul style="list-style-type: none">• Schriftelijke vragenlijst• Groepsgesprek Focusgroep BBL-klas (audio-opname en observatie): <ul style="list-style-type: none">• Schriftelijke vragenlijst• Groepsgesprek Andere klassen: digitale vragenlijst
Docenten	Focusgroep team: <ul style="list-style-type: none">• Schriftelijke vragenlijst• Groepsgesprek (audio-opname en observatie) Docenten die afwezig waren bij de focusgroep: schriftelijke vragenlijst
Managers	Interview met teammanager (audio-opname) Interview met directeur (audio-opname)

Dataverzameling algemeen

De gesprekken die in de voorbereiding op de reis zijn gevoerd met studenten en collega's zijn bijgehouden in een dagboek. Bij de presentaties na de reis zijn de meest opvallende reacties van studenten en docenten genoteerd.

Het dagboek bestond uit feitelijke gesprekken en reacties op de presentaties. Een doel voor een volgend kwalitatief onderzoek is om meer met 'fieldnotes' te werken en ook inzichten en gedachtegangen tijdens het onderzoeksproces te noteren.

Dataverzameling bij de studenten

Aan de hand van focusgroepen is ingegaan op de opbrengsten van het project voor studenten. Hiervoor zijn twee klassen geselecteerd: een BOL-klas en een BBL-klas. Dit waren de mentorklassen van de docent die het project heeft uitgevoerd.

Er waren drie redenen om met deze bestaande klassen te werken. Ten eerste waren de focusgroepen op deze manier makkelijk te organiseren. De studenten zaten al met elkaar in een klaslokaal en hadden al les van de docent die de focusgroep zou begeleiden. De sessies vonden dan ook plaats in een lesuur volgens

het reguliere rooster. Ten tweede speelde de sociale veiligheid een rol in deze keuze. Verondersteld werd dat klasgenoten die dagelijks lessen met elkaar volgden zich in die setting ook het meest veilig zouden voelen om de ervaringen met dit project te delen. Een derde reden had te maken met de vorm van het project. De studenten hadden het project meegemaakt met hun eigen klas: zowel het schrijven van de brieven als het ontvangen van de reacties tijdens de presentatie. Het was daarom logisch om de evaluatie van het project in dezelfde groepsamenstelling te organiseren.

Bij de focusgroepsessies waren twee onderzoekers aanwezig: een van hen leidde de sessies en de ander deed een observatie. De sessies werden geleid door de docent-onderzoeker die de reis had gemaakt en die mentor was van deze klassen. Verondersteld werd dat de relatie die zij had met deze studenten bij zou dragen aan een veilige omgeving waarin studenten meer zouden vertellen over hun ervaringen. Een andere onderzoeker, die niet betrokken was bij het project en de studenten, heeft bij de sessie geobserveerd. Het doel hiervan was met name om de interactie tussen studenten te bekijken. De gebruikte observatielijst wordt bij de meetinstrumenten verder toegelicht. De focusgroepsessies zijn opgenomen met een audio-opname, zodat de sessies teruggeluid konden worden tijdens de analysefase van het onderzoek.

De aanwezigheid van een tweede onderzoeker bij de sessies leek ook achteraf van belang. Hierdoor had de eerste onderzoeker het gevoel scherper en kritischer de sessie te leiden. Tevens bleek uit een nagesprek dat beide onderzoekers sommige uitspraken van studenten anders interpreteerden of in een context plaatsten. Het is moeilijk te zien of en hoe dit de resultaten heeft beïnvloed.

In de focusgroepen is gevraagd naar de opbrengsten van het project. Hierbij waren de beoogde opbrengsten uit het projectplan leidend, maar is er ook ruimte gecreëerd voor overige opbrengsten. De studenten hebben eerst individueel een schriftelijke vragenlijst ingevuld. Op die manier werd van elke student een eigen reactie gevraagd en was de invloed van de groep minimaal. De laatste vragen werden op post-its beantwoord die op posters in de klas zijn geplakt. Zo kon de individuele inbreng van de studenten meegenomen worden in een groepsgesprek. In dit gesprek werd doorgevraagd naar achtergronden, voorbeelden en betekenis van de opbrengsten voor de studenten.

Met de focusgroepen zijn de opbrengsten van studenten uit twee klassen in beeld gebracht. Er ontstond nieuwsgierigheid naar de opbrengsten in andere klassen, omdat de docent ervaarde dat er tussen de klassen verschillen waren waarop er gereageerd werd op de presentatie. Daarom is de vragenlijst ook digitaal uitgezet naar de overige studenten. Hierdoor heeft elke student de kans gekregen zijn/haar mening over en ervaring met het project te delen.

De vragenlijst die gebruikt is in deze focusgroepen wordt besproken bij de meetinstrumenten. Dezelfde vragenlijst is na de focusgroepsessies digitaal uitgezet naar de studenten in de overige klassen.

Dataverzameling bij de docenten

Er heeft ook een focusgroepsessie plaatsgevonden met docenten. Deze is georganiseerd tijdens een regulier teamoverleg, zodat zoveel mogelijk docenten hierbij aanwezig konden zijn. De docenten hebben eerst individueel een schriftelijke vragenlijst ingevuld en daarna werd in een groepsgesprek besproken wat de meningen en ervaringen waren van de docenten met betrekking tot het project. Er is een geluidsopname gemaakt van dit groepsgesprek. De vragenlijst en de structuur met centrale vragen voor het groepsgesprek worden bij de meetinstrumenten beschreven. Er waren 12 docenten aanwezig bij de

focusgroepsessie. De overige docenten uit het team hebben daarna de mogelijkheid gekregen alsnog de vragenlijst in te vullen.

Ook bij deze sessie waren twee onderzoekers aanwezig. De docent-onderzoeker die de reis had gemaakt had in deze sessie een observerende rol. Zij maakte een gespreksverslag, zodat er eventueel een koppeling gemaakt kon worden tussen schriftelijke vragenlijsten en het groeps gesprek, mocht dat relevant blijken. De sessie werd geleid door een collega-onderzoeker. Zij was minder betrokken bij dit docententeam en het project. Verondersteld werd dat zij objectiever met de docenten in gesprek kon gaan over de opbrengsten van het project.

Bij alle focusgroepen zijn veel data verzameld: door middel van audio-opnames, vragenlijsten en observaties. Het was op dat moment nog niet bekend of alle data gebruikt zouden worden voor de analyse, maar we wilden zo min mogelijk missen van het proces en zo veel mogelijk vastleggen. Achteraf zijn de observaties niet meegenomen in de analyse, omdat er weinig opvallende zaken in naar voren kwamen.

Dataverzameling bij de managers

Met de managers zijn semigestructureerde interviews gehouden door twee onderzoekers, onder wie degene die de reis had gemaakt. Aan de hand van een aantal vragen is ingezoomd op de leerervaringen van deze managers. De richtvragen voor de interviews worden beschreven bij de meetinstrumenten. De interviews zijn opgenomen met een audio-opname, zodat ze teruggeluisterd konden worden bij de analyse.

Meetinstrumenten

Bij het ontwikkelen van de meetinstrumenten voor de focusgroepen en de interviews stonden de onderzoeksvragen en de beoogde opbrengsten van het project centraal. De meetinstrumenten zijn ontwikkeld per onderzoeksgroep, waarbij aandacht was voor de kenmerken van de respondenten.

Focusgroep bij de studenten

Voor de focusgroepsessies bij de studenten zijn een vragenlijst en een observatielijst gemaakt. Beide instrumenten worden hieronder besproken.

Vragenlijst voor de studenten

De vragenlijst voor studenten ging in op deelname aan, betrokkenheid bij en uitwerking van het project. Wanneer studenten een brief hadden geschreven, werd gevraagd naar de inhoud van de brieven en de mening over de uitwisseling. De laatste vragen gingen over kennis van het leven en het onderwijs in Malawi, wat studenten bijgebleven was en of ze nu anders naar zichzelf of naar de wereld keken. De vragenlijst is opgenomen in bijlage 2. Dezelfde vragen zijn in de online enquête gebruikt die is uitgezet bij de andere klassen.

Observatielijst voor de focusgroepen met studenten

De observator heeft de focusgroep gericht geobserveerd op basis van de volgende punten:

- Wat zie en hoor je bij de uitleg?
- Wat gebeurt er tijdens het individueel beantwoorden van vragen?
- Wat gebeurt er tijdens het plakken van de post-its?
- Wat zie je tijdens het groeps gesprek?

Focusgroep bij de docenten

Voor de focusgroepsessie met het docententeam zijn een vragenlijst en een aantal richtvragen voor het groepsgesprek gemaakt.

Vragenlijst voor de docenten

De vragenlijst voor docenten ging in op deelname aan en uitwerking van het project. Daarnaast werd gevraagd naar overeenkomsten en verschillen tussen onderwijs in Nederland en Malawi en andere zaken die de docenten waren opgevallen of bijgebleven. De vragenlijst is opgenomen in bijlage 3.

Richtvragen voor het groepsgesprek met docenten

Voor het groepsgesprek zijn de volgende vragen als richtlijn gehanteerd:

- Welke overeenkomsten en verschillen heb je gezien tussen het onderwijs in Malawi en het onderwijs in Nederland? Waar schrijf je die aan toe? Wat vind je daarvan?
- Zijn er nog andere zaken die je zijn opgevallen of bijgebleven?
- Natascha is vorig jaar op reis geweest en dit jaar voor de tweede keer. Dit jaar zijn jullie ook betrokken geweest bij het project door middel van een brievenuitwisseling en een presentatie in het team. Wat vinden jullie hiervan?
- Wil iemand er nog iets over kwijt wat niet aan bod is gekomen in de vragen?

Interviews met de managers

De managers hebben meerdere rollen gezien in het project. Zo was een van de managers, naast haar eigen uitwisseling, betrokken bij het docententeam en heeft zij verhalen gehoord van de studenten. Daarom werd in de interviews met de managers ook gevraagd naar hun mening over het totale project. De interviews met de managers waren semigestructureerd en er werd gebruik gemaakt van de volgende richtvragen:

- Wat vind je van het totale project?
- Wat vind je van het meewerken van de videoboodschap?
 - Het maken, voorbereiding
 - De uitwisseling, inspiratie
 - Met andere mensen over gesproken? Iets gelezen?
- Wat heeft het je opgeleverd?
 - Welke verschillen en overeenkomsten heb je gezien?
 - Inspiratie?

Analyse

De data-analyse is uitgevoerd door twee onderzoekers die het project en het onderzoek vanuit verschillende posities hebben ervaren. Een onderzoeker heeft het project geleid door op reis te gaan en de uitwisseling te organiseren. Zij heeft de contacten met de onderzoeksgroep gehad en is sterk betrokken bij het project en het onderzoek, zowel professioneel als persoonlijk. De andere onderzoeker heeft op afstand meegewerkt aan het onderzoeksproces en nam de rol als kritische vrager aan. Idealiter vinden verschillende onderzoekers dezelfde resultaten wanneer ze data analyseren. De resultaten zijn dan onafhankelijk van de onderzoeker en de data zijn daarmee betrouwbaar geanalyseerd.

In de analysefase van de kwalitatieve data uit dit onderzoek ging het om interpretatie van wat er geschreven en gezegd was door de respondenten. Om de betrouwbaarheid van deze interpretaties te vergroten, hebben de twee onderzoekers eerst onafhankelijk van elkaar de data geanalyseerd en vervolgens de resultaten met elkaar gedeeld en vergeleken om tot de definitieve resultaten te komen.

Eerst zijn de data van de docenten geanalyseerd, omdat de docenten in de focusgroepsessie ook uitspraken deden over de studentenpopulatie in Malawi en Nederland. Die uitspraken konden daarna meegenomen worden bij de analyse van de data van de studenten. Eerst hebben beide onderzoekers de opname van de focusgroep teruggeluisterd en individueel aantekeningen gemaakt over de opbrengsten en invloedrijke factoren die genoemd werden (exploratief). Deze aantekeningen zijn daarna met elkaar vergeleken en daar zijn voorlopige resultaten/antwoorden op de onderzoeksvragen uitgekomen. De toetsing met de beoogde opbrengsten kon met deze informatie relatief snel uitgevoerd worden. Vervolgens zijn de overige data gebruikt om de eerste resultaten aan te vullen (observatie bij de focusgroep, vragenlijsten, observatie tijdens de presentatie). De uitspraken die tijdens de focusgroepsessie zijn gedaan en de antwoorden die respondenten hebben gegeven op de vragenlijst zijn verzameld. In de analyse is bijgehouden hoe vaak de verschillende thema's in totaal zijn benoemd of beschreven in respectievelijk de gesprekken of vragenlijsten.

Vervolgens zijn de data van de studenten geanalyseerd. Eerst hebben de onderzoekers de opnames van de twee focusgroepen apart van elkaar geluisterd, waarbij ze allebei bij een andere klas zijn begonnen. Daarna zijn de bevindingen besproken en vergeleken. De toetsing met de beoogde opbrengsten kon gedaan worden. De overige data (observaties tijdens focusgroepen, vragenlijsten (ook van andere klassen), observaties tijdens presentaties) zijn gebruikt om de eerste resultaten aan te vullen. Ook hier is bijgehouden hoe vaak een thema in totaal benoemd of beschreven werd.

Tijdens de data-analyse ontstonden interessante gesprekken over interpretaties tussen de onderzoeker die nauw betrokken was en de onderzoeker die meer op afstand naar het project en het onderzoek keek. De combinatie van deze twee onderzoekers werd hierbij als waardevol ervaren.

Daarna is het dagboek doorgenomen in het licht van de eerste resultaten van docenten en studenten. Opvallende zaken zijn genoteerd en gedeeld, zoals nieuwe bevindingen en bevindingen die resultaten uit de eerste analyses bevestigden of ontkrachtten.

De interviews met de manager en de directeur zijn gekruist teruggeluisterd, waarbij de twee onderzoekers allebei bij een ander interview zijn begonnen. De bevindingen zijn daarna gedeeld en besproken, waarna de toetsing met de beoogde opbrengsten is uitgevoerd.

3. Resultaten

De resultaten van het onderzoek worden hieronder weergegeven in vier onderdelen. De eerste drie gaan over de opbrengsten van het Malawiproject. Deze worden hieronder beschreven per onderzoeksgroep: voor de docenten, de studenten en de managers. Het laatste onderdeel betreft de invloedrijke factoren: zowel de factoren die een stimulerende invloed hadden op de uitvoering van en deelname aan het project als de factoren die een beperkende invloed hadden. De beschrijving van de resultaten wordt ondersteund door quotes van respondenten uit de gesprekken en de afgenomen vragenlijsten.

Opbrengsten van het project voor de docenten

Er hebben 12 docenten deelgenomen aan de focusgroepsessie met het docententeam. Deze docenten hebben tijdens de sessie een schriftelijke vragenlijst ingevuld en deelgenomen aan een groepsgesprek. Twee docenten die niet aanwezig waren bij de focusgroep hebben later de vragenlijst ingevuld. In totaal is bij de analyse gebruik gemaakt van 14 ingevulde vragenlijsten en een groepsgesprek met 12 docenten.

De opbrengsten van het project voor de docenten zijn in drie thema's onderverdeeld. Deze worden hieronder in de volgende volgorde toegelicht:

- De beelden van de docenten bij de onderwijscontext in Malawi: overeenkomsten en verschillen tussen de Nederlandse en Malawiaanse context, feitelijk en op basis van interpretaties
- De herinnering van docenten aan het beeldmateriaal, de ervaringen en verhalen uit het project
- De indruk die het project heeft gemaakt op de docenten: gesprekken met anderen en ideeën voor projectuitbreiding bij studenten

De docenten gaven aan een beeld te hebben gekregen bij de onderwijscontext in Malawi. Ze benoemden verschillen en overeenkomsten die ze door dit project hadden gezien tussen het Nederlandse en Malawiaanse onderwijs. Een aantal van de verschillen en overeenkomsten die werden benoemd betrof feitelijkheden. Andere verschillen of overeenkomsten waren meer gebaseerd op interpretaties die mensen maakten op basis van informatie. Dat onderscheid wordt hieronder duidelijk gemaakt.

De feitelijke verschillen die het meest genoemd werden, gingen over de grootte van de klassen (14 keer genoemd), de beschikbare middelen (9 keer genoemd) en de reistijd van leerlingen en leraren (7 keer genoemd). De docenten gaven aan dat er in Malawi meer leerlingen in een klas zaten, er minder beschikbare middelen waren en dat leerlingen en leraren langer onderweg naar school waren dan in Nederland.

- *“Grote groepen van soms 100 tot 200 kinderen in een klas.” – Vragenlijst, docent 1*
- *“En eigenlijk kun je met weinig best wel veel dingen doen.” – Groepsgesprek, docent 11*
- *“5 dgn p.w. minimaal 40 minuten heen en 40 minuten teruglopen naar je werk (en dat is nog niet extreem lang).” – Vragenlijst, docent 5*

Er werden ook verschillen genoemd waarbij interpretatie een rol speelde, zoals het respect voor de docent (8 keer genoemd), de motivatie van de leerlingen (8 keer genoemd) en de mate van competitie in het land (5 keer genoemd). Docenten meenden op basis van elementen van het project te zien dat er in Malawi meer respect voor de docent was, dat de leerlingen daar meer gemotiveerd waren en dat er minder competitie werd ervaren dan in Nederland.

- *“Respect hebben voor elkaar, maar vooral ook voor de docenten.” – Vragenlijst, docent 4*
- *“Studenten willen graag naar school. Het is meer een voorrecht dat je naar school mag. Dat viel me heel erg op.” – Groepsgesprek, docent 11*
- *“Dat winnen zit er bij hen niet in en dat is in de westerse maatschappij veel meer: je moet de beste zijn.” – Groepsgesprek, docent 1*

Een feitelijke overeenkomst die de docenten het meest benoemden had te maken met de structuur en de planning van het onderwijs in beide landen (9 keer genoemd). Ze zagen in het project dat de organisatie van het onderwijs in Malawi in een aantal opzichten vergelijkbaar was met de organisatie in Nederland.

- *“Je zag echt mooi een soort organogram van wie allemaal wat deed en wie waar verantwoordelijk voor was.” ... “Wat wij hier digitaal hebben, hebben zij daar uiteindelijk ook allemaal, maar dan op papier.” – Groepsgesprek, docent 8*

Een andere overeenkomst tussen het onderwijs in Nederland en in Malawi werd door de docenten gezien in de passie en gedrevenheid van de docenten (8 keer genoemd). Door elementen uit het project ontstond het beeld dat de docenten in Malawi net zo gedreven waren als in Nederland.

- *“Mensen staan wel echt met passie voor de klas en hebben voor het vak gekozen.” – Groepsgesprek, docent 3*

Het tweede thema van de opbrengsten voor de docenten had betrekking op de herinneringen die de docenten hadden aan het project. Uit de voorbeelden die genoemd werden in de vragenlijsten en het groepsgesprek kon afgeleid worden dat de verhalen en ervaringen die met de docenten zijn gedeeld zijn blijven hangen. Ook herinnerden de docenten zich het beeldmateriaal dat tijdens de presentatie is vertoond. Tijdens de data-analyse leverde dit punt een gesprek op tussen de onderzoekers. Hier wordt in de conclusie op ingegaan.

Tot slot kwam in de analyse naar voren dat het project de docenten heeft geraakt. In de data werd vijf keer een synoniem van ‘indruk gemaakt’ gevonden. Ook bleek dit uit het feit dat de docenten met anderen hadden gesproken over het project (6 keer genoemd): binnen het team, maar ook met familieleden thuis. In het groepsgesprek gaven ze aan dat het project voor studenten verder uitgebreid zou kunnen worden en werden ideeën hiervoor genoemd. Zo werd er gesproken over een actieve projectwerkvorm voor studenten waarbij het contact met de kinderen in Malawi uitgebreid zou kunnen worden.

Opbrengsten van het project voor de studenten

Met een groep van 19 BOL-studenten en een groep van 18 BBL-studenten zijn focusgroepsessies gehouden. Deze studenten hebben in de sessie eerst een vragenlijst ingevuld en daarna een groepsgesprek gevoerd. Daarnaast hebben 25 studenten uit andere klassen de digitale vragenlijst ingevuld. In totaal zijn er dus 62 ingevulde vragenlijsten en twee groepsgesprekken gebruikt bij de data-analyse.

De opbrengsten van het project voor de studenten zijn ondergebracht in de volgende zeven thema's:

- De beelden van studenten bij het leven in Malawi
- De beelden van studenten over de samenleving en de mensen in Malawi

- De beelden van studenten bij het onderwijs in Malawi
- De mening van studenten over de kwaliteit van het Malawiaanse onderwijs
- De herinneringen van studenten aan de beelden, ervaringen en verhalen uit het project
- Een gevoel bij studenten van bewustzijn van en dankbaarheid voor de kansen in Nederland
- Gesprekken van studenten naar aanleiding van het project met klasgenoten, familieleden, vrienden en collega's

Deze thema's worden achtereenvolgens besproken en verder toegelicht.

De studenten hebben door het project een beeld gekregen bij het leven in Malawi. Ze gaven aan dat ze hadden gehoord en gezien dat het in Malawi arm was (30 keer genoemd), dat de verschillen tussen arm en rijk in Malawi groot waren (9 keer genoemd), dat het er warm was (5 keer genoemd) en dat er andere kleding gedragen werd dan in Nederland (21 keer genoemd).

- *"Malawi is een arm land waar veel armoede heerst."* – Vragenlijst, BOL-student
- *"Er is een groot verschil tussen hoe ze leven wanneer iemand arm is of wanneer iemand rijk is."* – Vragenlijst, BOL-student
- *"Erg warm."* – Vragenlijst, BBL-student
- *"Dat ze achter lopen met de mode."* – Vragenlijst, BOL-student

Ook is er bij de studenten een beeld ontstaan over de samenleving en de mensen in Malawi (21 keer genoemd). Op basis van elementen uit het project, concludeerden ze dat de mensen in Malawi dankbaar waren, gelukkig waren en dat mensen met verschillende religies daar goed samen konden leven.

- *"Wordt er daar anders met elkaar omgegaan en zijn ze veel meer dankbaar voor kleine dingen."* – Vragenlijst, BOL-student
- *"Armoedig, maar op hun manier gelukkig."* – Vragenlijst, BBL-student
- *"Veel verschillende geloven, kunnen op een plek in vrede leven."* – Vragenlijst, BBL-student

Wat betreft het onderwijs kunnen er twee thema's onderscheiden worden. De meeste studenten gaven aan een beeld te hebben gekregen bij het onderwijs in Malawi en een aantal studenten gaf aan ook een mening te hebben ontwikkeld over de kwaliteit van dat onderwijs.

Studenten hebben door het project een beeld gekregen bij het Malawiaanse onderwijs met betrekking tot de lesstof (9 keer genoemd), de grootte van de klassen (30 keer genoemd), de omstandigheden waarin onderwijs werd verzorgd (24 keer genoemd), de organisatie van het basisonderwijs (5 keer genoemd) en de toekomstperspectieven die er waren voor vervolgonderwijs (10 keer genoemd).

- *"Onderwijs tot groep 3 is in hun eigen taal. Vanaf groep 3 gaan ze over in het Engels."* – Vragenlijst, BOL-student
- *"Dat de kinderen met heel veel in een klaslokaal zitten."* – Vragenlijst, BOL-student
- *"Er zijn verschillende scholen. De ene school heeft tafels en stoelen en weinig leerlingen. De andere school heeft veel leerlingen die op de grond zitten."* – Vragenlijst, BOL-student
- *"Het basisonderwijs is gratis en toegankelijk voor iedereen."* – Vragenlijst, BOL-student
- *"Dat de kinderen niet allemaal de basisschool afmaken, dat ze ook een toets deden, of ze überhaupt verder konden komen en dat de vervolgonderwijs wel geld kost, dus je moet wel geld hebben."* – Groepsgesprek, BBL-student

In de vragenlijsten en gesprekken is negen keer een uitspraak gedaan over de kwaliteit van het onderwijs in Malawi. Sommige studenten vonden dat het onderwijs in Malawi slecht is, anderen vonden het onderwets of gaven aan dat het onderwijs daar door ontwikkelingswerk steeds verder verbetert.

- *“Onderwijs is daar super slecht vergeleken met hier.” – Vragenlijst, BOL-student*
- *“Het wordt beter, maar het kost tijd en dat is ook goed, het kan ook niet in 1 keer.” – Vragenlijst, BBL-student*

Net als de docenten herinnerden ook de studenten zich beelden, ervaringen en verhalen uit het project. De studenten brachten deze voorbeelden in bij de groepsgesprekken in de focusgroepen (12 verschillende voorbeelden zijn genoemd). Zo kwamen studenten terug op het armbandje dat hun docent aan een leerling in Malawi had gegeven. Dit was voor de docent een emotioneel moment en dat hebben de studenten ook zo ervaren tijdens de presentatie. De terugkoppeling van dit soort beelden, ervaringen en verhalen leverde een gesprek op tussen de onderzoekers. Dit wordt verder toegelicht in de conclusie, samen met het vergelijkbare gesprek dat plaatsvond tijdens de analyse van de data van docenten (zie blz. 15).

Naast de beelden die zijn ontstaan over Malawi, gaven studenten aan dat ze een andere kijk op het leven in Nederland hadden gekregen door het project. Ze benoemden dat ze zich bewuster waren geworden van wat ze in Nederland hadden en dat ze hier in algemene zin dankbaar voor waren (43 keer genoemd). Er werd ook specifiek gemeld dat ze dankbaar waren voor het onderwijs dat ze in Nederland konden volgen. Een student uit de BBL-klas gaf aan dat ze die dankbaarheid ook aan haar eigen kinderen kon meegeven.

- *“Besef me vooral steeds beter dat wij het hier goed hebben.” – Vragenlijst, BOL-student*
- *“Ja, hoe bevooroordeeld wij hier zijn. Het is dus zeker niet vanzelfsprekend dat we lessen kunnen volgen!” – Vragenlijst, BBL-student*
- *“Het is niet altijd vanzelfsprekend dat je alles maar krijgt.” (over de opvoeding van haar eigen kinderen) – Groepsgesprek, BBL-student*

In het groepsgesprek bij de BOL-klas werd dit thema verder besproken door de studenten. Er ontstond een gesprek tussen studenten over hun eigen kansen in het Nederlandse onderwijssysteem.

- *BOL-student: “Bijvoorbeeld dat dit mijn laatste schooldag is na 5 jaar mbo, ik denk niet dat veel het daar hebben dat ze 5 jaar een opleiding hadden kunnen doen, twee (opleidingen).” ... “Dat ik me verder kon ontwikkelen.” Onderzoeker: “Is dat herkenbaar?” Twee studenten: “Ja.” Student: “Ik moet nog een half jaar.” Student: “Maar alsnog krijg jij wel de kans.” Student: “Dat wel.”*

Bij de BBL-klas ontstond in de focusgroepsessie een gesprek tussen studenten over ontwikkelingssamenwerking.

- *BBL-student: “Ik denk dat wat jij doet dat dat wel helpt, maar het doneren, persoonlijk denk ik niet dat dat altijd in goede handen komt. De corruptie is zo groot in die landen. Denk ik persoonlijk dat wij daar niet het verschil kunnen maken. Dan moet je daarheen.” Instemmende reacties uit de klas. Student: “Ja, maar de persoon zelf. Stel voor dat je aan Natascha wat kon geven, dat zij daar wat van kon regelen, dat is anders dan in de massa.” Student: “Maar een zak geld heenbrengen, dat doen we al 40 jaar en dat werkt niet.” Student: “Maar als van elke euro een dubbeltje overkomt...”*

Deze gesprekken zijn vastgelegd voor het onderzoek. Daarnaast hebben studenten ook buiten de focusgroepsessies gesprekken met elkaar gevoerd naar aanleiding van het project, over ervaringen van hun docent of hun eigen ervaringen. Ze gaven aan dat ze met anderen hadden gesproken over het project (32 keer genoemd): met klasgenoten, familieleden, vrienden en collega's.

- *“Ja, met klasgenoten. Na de presentaties hebben we het erover gehad.” – Vragenlijst, BOL-student*
- *“Ja, met gezin en vooral met mijn 14-jarige kleindochter. Haar ook de brieven (kopieën) gegeven. Zij heeft het voor de klas mogen voorlezen.” – Vragenlijst, BBL-student*

Opbrengsten van het project voor de managers

Met de twee managers zijn interviews gehouden over de opbrengsten van het project. Voor de reis naar Malawi hebben de managers een videoboodschap gemaakt voor een schooldirecteur in Malawi. Na de reis hebben ze een videoboodschap gekregen van de collega, verhalen gehoord over de reis en/of een presentatie bijgewoond over de reiservaringen van de docent die daar was geweest. Hieronder volgt een beschrijving van de opbrengsten die in de interviews naar voren kwamen.

De opbrengsten van het project voor de managers zijn in drie thema's verdeeld en worden in de volgende volgorde toegelicht:

- De gedachten en keuzes van de managers tijdens het maken van de videoboodschap
- De ervaringen van de managers met het ontvangen van de reactie uit Malawi
- De uiteindelijke opbrengsten van het project voor de managers

De managers gaven in de interviews aan dat ze tijdens het maken van de videoboodschap na hebben gedacht over zowel de inhoud als de vorm van de boodschap. Wat betreft de inhoud speelden er gedachten over overeenkomsten en verschillen tussen Nederland en Malawi. De plek waar de video naartoe ging bepaalde voor een deel de boodschap die de managers wilden overbrengen. Zo ervaaarden de managers een vorm van voorzichtigheid om het Nederlandse plaatje te laten zien aan de Malawiaanse collega's, omdat er in Nederland (en bij ROC van Twente) voorzieningen zijn die de scholen in Malawi niet zouden hebben. De managers hadden daar een beeld bij, onder andere door verhalen van Natascha in het voorgaande schooljaar. Beide managers gaven aan zich tijdens het maken van de video te hebben verplaatst in de collega die de video zou ontvangen. Ze dachten na over hoe die collega de boodschap zou kunnen interpreteren en wat zijn/haar verwachtingen zouden zijn. Ook vertelden ze nagedacht te hebben over de manier waarop ze verbinding zouden kunnen maken met de collega daar. De managers in Nederland en de schooldirecteuren in Malawi kenden de docent die de reis maakte en de video's uitwisselde. Die docent (Natascha) werd dan ook in de videoboodschappen benoemd.

Voor de vorm van de video hebben de managers zelf een keuze gemaakt. De ene manager legde in de video de nadruk op de tekst, door een soort brief in te spreken. De andere manager koos voor een beeldboodschap, waarin ze een rondleiding gaf door de school. De managers dachten na over de manier van presenteren en combineerden een zakelijk verhaal over de school en hun werk met een persoonlijk verhaal. Ze gaven aan het leuk te vinden om de video te maken, al werd er in eerste instantie wel een drempel ervaren om een video van zichzelf op te nemen.

Slechts een van de managers heeft een videoboodschap teruggekregen uit Malawi. De manager die geen videoboodschap heeft ontvangen, heeft wel de presentatie van in het docententeam bijgewoond en

enkele verhalen gehoord. Zij gaf in het interview aan dat ze geen oordeel had over het niet terugkrijgen van een video. Ze zei: "Het is zoals het is" en benoemde dat zij niet kon invullen wat de redenen waren dat haar collega geen videoboodschap had gemaakt. De manager die wel een videoboodschap heeft ontvangen, heeft deze video meerdere malen bekeken. Ze gaf aan dat ze zo steeds meer hoorde en tot een diepere laag van de boodschap leek te komen. Zo moest ook wennen aan de taal en het accent van de Malawiaanse collega. Het meermaals beluisteren leidde ertoe dat ze de verhalen en beelden beter in zich op kon nemen. Opvallend was dat de video die ze ontving qua vorm vergelijkbaar was met haar eigen video: de collega in Malawi vertelde haar verhaal ook aan de hand van een rondleiding door haar school.

De managers gaven in de interviews aan wat het project uiteindelijk voor hen had opgeleverd. Die opbrengsten gingen over nieuwe inzichten in de onderwijscontext in Malawi, bewustwording van de kansen in Nederland, relativering, gesprekken met anderen over het project en een stimulans om zelf op reis te gaan. Deze opbrengsten worden hieronder verder toegelicht.

De manager die een videoboodschap terug had ontvangen, hoorde van de Malawiaanse collega hoe belangrijk het was om als leidinggevende goede mensen om je heen te hebben. Ze herkende dat uit haar eigen praktijk. Ook sprak de Malawiaanse collega over de financiële hulp die ze nodig had om het onderwijs vorm te geven, bijvoorbeeld van UNICEF. De Nederlandse manager gaf in het interview aan dat het haar aan het denken had gezet over de geldbronnen voor onderwijs. In Nederland wordt dit geregeld door het ministerie en zijn daar weinig zorgen over. De reactie uit Malawi gaf haar dus inzicht in deze contexten als leidinggevende in het onderwijs.

Het project heeft volgens de managers bijgedragen aan een proces van bewustwording en relativering met betrekking tot het leven en werken in Nederland. Ze gaven aan dat het leven hier op sommige vlakken makkelijker is dan in Malawi. Zij meenden dat dit voor studenten ook een waardevolle les is en dat studenten door dit soort projecten kunnen leren om even stil te staan bij hun eigen leven en bij zichzelf.

Het project had naast de persoonlijke opbrengsten ook een bredere uitwerking. Een manager had een kennis betrokken bij het maken van de video. Ze heeft de reactie uit Malawi ook aan deze kennis laten zien en ze hebben er samen over gesproken. De andere manager sprak over het project met de docenten in haar team, die ook deel hadden genomen aan het project. Ervaringen met de brievenuitwisseling van de docenten werden gedeeld en er werden gesprekken gevoerd over bijvoorbeeld ontwikkelingswerk en de reiservaringen van de docent die in Malawi was geweest. Beide managers benoemden dat zij daarnaast ook met het thuisfront gesproken hadden over het project. Een van de managers gaf aan dat ze door het project opnieuw geprikkeld werd om zelf op reis te gaan naar Afrika. Deze wens was er al, maar werd versterkt door de deelname aan dit project.

Factoren die invloed hebben op de uitvoering en opbrengsten

In de data van alle respondentengroepen kwamen factoren naar voren die volgens de deelnemers een stimulerende of beperkende invloed hadden. De volgende factoren kunnen hierin onderscheiden worden:

- Positieve/stimulerende factoren
 - De actieve rol van de deelnemers in de uitwisseling
 - Een persoonlijke reactie krijgen uit Malawi
 - De rol van de docent die op reis ging
 - De verbinding van deelnemers met de docent

- Het delen van ervaringen en emoties met studenten voor, tijdens en na de reis
 - Het enthousiasme van de docent
- Het betrekken van meerdere lagen uit de onderwijsorganisatie
- Het beeldmateriaal uit Malawi
- De eigen ervaringen van deelnemers met het buitenland
- Negatieve/beperkende factoren
 - Tijdgebrek bij deelnemers
 - De vorm van het project waarbij er beperkte interactie is
- Een veronderstelde belemmerende factor: de Engelse taal

De factoren worden hieronder in deze volgorde besproken en toegelicht.

De managers gaven in de interviews aan dat de betrokkenheid van collega's bij de reis en het project vergroot werd door de actieve bijdrage die de uitwisseling vroeg, namelijk het zelf schrijven van een brief of het maken van een video. De studenten benoemden die actieve rol ook: het schrijven van een brief voor een kind in Malawi gaf hen het gevoel dat ze iets voor een ander konden betekenen (9 keer genoemd). Ze wilden graag iets doen voor iemand anders.

- *“Je kunt iemand hiermee motiveren en blij maken.” – Vragenlijst, BOL-student*

Het ontvangen van een reactie uit Malawi was volgens de respondenten een stimulerend aspect van het project (bij docenten 8 keer genoemd; bij studenten 10 keer genoemd). Ook de managers benoemden het feit dat er reacties kwamen op de boodschappen. Ze gaven aan dat die uitwisseling, dat wederzijds contact, iets in beweging zette.

- *“Toen ik mijn brief ingeleverd had, kon ik niet wachten om er 1 terug te krijgen.” – Vragenlijst, BOL-student*
- *“Zo leuk om een reactie terug te krijgen en iets mee te krijgen van het onderwijs daar.” – Vragenlijst, docent 5*
- *“Ook de uitwisseling, dat je een verhaal terugkrijgt individueel. Dat vond ik wel heel erg leuk om te zien. Dat ze ook heel erg betrokken zijn zodat ze die brief aandachtig lezen en dat ze ook wel verbaasd zijn hoe wij hier zijn en ook terug te zien hoe het daar gaat.” – Groepsgesprek, docent 7*
- *(De reactie) “gaf een dimensie aan mijn brief.” – Vragenlijst, BBL-student*

De docent die op reis ging speelde voor de deelnemers op verschillende manieren een rol in de manier waarop het project ervaren werd. In alle gesprekken kwam naar voren dat ze betrokken en geïnteresseerd waren doordat een bekende docent de reis maakte en het project uitvoerde. Bij een onbekende docent was die betrokkenheid volgens hen minder aanwezig geweest. De studenten gaven aan dat ze zich betrokken voelden bij het project doordat ze op de hoogte werden gehouden voor, tijdens en na de reis (9 keer genoemd). De emoties in de verhalen van de docent droegen volgens de studenten daaraan bij (8 keer genoemd).

- *“Jij vertelt het ook zo intens, met je eigen emoties ook. Je bent daar heel erg open in en daardoor komt het bij ons denk ik wel binnen.” – Groepsgesprek, BBL-student*
- *“Ja, omdat Natascha er ons alles over heeft verteld en ons heeft meegenomen hoe haar beleving/gevoelens waren van begin tot eind.” – Vragenlijst, BBL-student*

- *“Je hebt ook de aanloop daar naartoe. Je hebt het er al vaker over gehad, dus je hebt ons eigenlijk al een beetje warm gemaakt voor die tijd. Als je dan gewoon een docent krijgt die dat eventjes komt vertellen, is dat heel anders.” – Groepsgesprek, BBL-student*
- *“Ja, Natascha vertelt veel over haar reis en betreft ons ook overal bij.” – Vragenlijst, BOL-student*

De docenten gaven aan dat vooral het enthousiasme van de docent een stimulerende factor speelde om deel te nemen aan het project (6 keer genoemd).

- *“Omdat Natascha zo enthousiast is.” – Groepsgesprek, docent 5. Instemmende reacties van andere docenten: “Ja, daarom heb ik ook geschreven.”*

In de interviews werd de managers gevraagd naar hun mening over het totale Malawiproject. Vorig jaar deden alleen studenten mee met een brievenuitwisseling. Dit jaar waren ook docenten en managers uitgenodigd om deel te nemen. Volgens de managers was er een grotere betrokkenheid zichtbaar nu meer lagen van de organisatie meededen met het project.

De grootste positieve factor van het project was volgens de respondenten het beeldmateriaal uit Malawi. Dit werd genoemd in de vragenlijsten van en gesprekken met de studenten (19 keer genoemd), de docenten (12 keer genoemd) en in de interviews met de managers. De respondenten verwezen naar het beeldmateriaal wanneer ze aangaven wat ze hadden opgenomen uit het project. De beelden maakten indruk op ze. Ze meenden meer betrokken te zijn bij de uitwisseling doordat ze beelden zagen van degene die hun brief of video had ontvangen en van wie ze een reactie kregen.

- *“Dat zag je ook heel duidelijk terug in het beeldmateriaal.” – Groepsgesprek, docent 4*
- *“Mooi, bijzonder, indrukwekkende beelden en verhalen.” – Vragenlijst, docent 8*
- *“Net als met die brief, dat versterkt wel, tenminste voor mij wel, dat je de foto erbij ziet.” – Groepsgesprek, BBL-student*
- *“Het verhaal krijgt een gezicht.” (met een foto) – Groepsgesprek, BBL-student*

De manager die een videoreactie ontving, gaf aan dat overeenkomsten en verschillen tussen Nederland en Malawi visueel zichtbaar werden door de Malawiaanse omgeving op beeld te zien. Ze had van tevoren een verwachting over hoe het eruit zou zien op basis van de verhalen van het vorige jaar. Ze vond het er beter uitzien dan ze had verwacht. De manager die in 2018 ook beelden uit Malawi had gezien, zag weinig concrete verschillen met de beelden van dit jaar.

In alle respondentengroepen zaten enkele mensen met eigen ervaringen in het buitenland. Zij gaven aan deze ervaringen te koppelen aan dit project (bij studenten 6 keer genoemd). Door hun eigen ervaringen voelden ze zich meer betrokken bij en verbonden met de reis van deze docent.

- *“Ik voelde me zelf persoonlijk bij, omdat ik zelf ook zo arm was toen ik in Irak was.” – Vragenlijst, BOL-student*
- *“Ja, zeker omdat ik ook in Afrika geboren ben en ik weet hoe dat voelt. Ik zat er helemaal in bij het project of de reis.” – Vragenlijst, BOL-student*
- *“Ik heb zelf vrijwilligerswerk gedaan in Indonesië. Dus ik weet hoe mooi en interessant zo'n reis is.” – Vragenlijst, BOL-student*

De dochter van een van de docenten was in Malawi geweest. Deze docent gaf aan dat ze daardoor met een andere blik naar het project keek en voelde dat het belangrijk was om een brief te schrijven.

Beide managers verwezen in de interviews naar eerdere eigen ervaringen in het buitenland en de opbrengsten daarvan. Zij gaven aan dat ze zich door die ervaringen bewust waren geworden van de rol die hun eigen referentiekader speelde als ze geconfronteerd werden met andere situaties. Daar schuilde volgens hen een gevaar. Tegelijkertijd zagen ze dat verdieping in een ander perspectief zorgde voor waardevolle reflecties op hun eigen leven.

Naast deze positieve en stimulerende factoren van het project, kwamen in de data ook beperkende factoren naar voren. De meest genoemde beperking was het gebrek aan tijd om deel te nemen aan het project. Dit speelde zowel bij de docenten (5 keer genoemd) als bij de studenten (30 keer genoemd).

- *“Ik heb er gewoon geen tijd voor gehad, heel eerlijk gezegd.” – Groepsgesprek, docent 6*
- *“Ik heb niet mee kunnen doen, omdat ik te druk was voor mijn scriptie.” – Vragenlijst, BOL-student*
- *“Vond andere dingen belangrijker op dat moment.” – Vragenlijst, BBL-student*

Daarnaast beschreef een manager het eenmalig uitwisselen van een videoboodschap als een beperkte vorm van interactie. Ze zou naar aanleiding van de video uit Malawi wel meer willen weten. Ook gaf ze aan te twijfelen aan de manier waarop zij de ontvangen videoboodschap interpreteerde. Ze had haar interpretatie graag willen controleren, maar die interactie was binnen dit project niet mogelijk.

Interessant om te melden is dat voorafgaand aan het project werd verondersteld dat tijdens het schrijven van een brief en opnemen van een video de Engelse taal een belemmering kon vormen voor de deelnemers. Daarom werden met name de studenten op voorhand gewezen op hulp die ze daarbij konden krijgen. In de vragenlijsten van het onderzoek werd de Engelse taal slechts drie keer genoemd door de respondenten: door een docent die door de gevraagde Engelse taal niet deelnam, door een docent die het Engels als drempel ervaarde, maar wel deelnam en door een student die dit project juist als een kans zag om haar Engels te verbeteren.

4. Conclusie en discussie

In dit onderzoek zijn de opbrengsten van het Malawiproject en de factoren die invloed hadden op de uitvoering en opbrengsten van het project in kaart gebracht. Hieronder volgen de conclusies van dit onderzoek, gevolgd door een kritische reflectie en aanbevelingen voor vergelijkbare projecten en onderzoeksprocessen. Dit rapport wordt afgesloten met suggesties voor vervolgonderzoek en een aantal leestips.

De opbrengsten van het Malawiproject

De opbrengsten van het Malawiproject worden onderscheiden in opbrengsten voor de studenten, de docenten en de managers.

De opbrengsten van het Malawiproject voor de studenten

De beoogde opbrengsten van het project voor de studenten staan in het projectplan als volgt geformuleerd: 'Door een persoonlijke verbinding met kinderen in het buitenland en de gedeelde ervaringen en verhalen krijgen studenten meer kennis over het leven en onderwijs in Malawi. Daardoor verruimt het blikveld van studenten en leren zij openstaan voor andere culturen, zienswijzen en leefwijzen.'

De resultaten laten zien dat het project heeft bijgedragen aan de kennis die de studenten hebben over het leven en het onderwijs in Malawi. De studenten hebben een beeld gekregen bij het leven, de samenleving en de mensen in Malawi en ze hebben geleerd en nagedacht over hoe het onderwijs er daar uitziet. Studenten refereren meermaals aan het project wanneer ze over hun kennis over Malawi spreken.

In de resultaten van dit onderzoek zien we ook dat studenten een beeld hebben gekregen van verschillen in de wereld op het gebied van cultuur en manier van leven. Ze herinneren zich verhalen en beelden uit het project die dat illustreren. Ze hebben gesprekken gevoerd naar aanleiding van dit project met klasgenoten, familieleden, vrienden en collega's en ze uiten dankbaarheid voor de kansen die ze in Nederland hebben. In onze ogen laat dit zien dat ze verder kijken dan alleen hun eigen leven en cultuur. Dat zegt iets over de hoe ruim het blikveld van studenten is en in hoeverre zij openstaan voor andere culturen, zienswijzen en leefwijzen. Of het project de oorzaak van deze openheid is, weten we niet, mede omdat we niet weten hoe zij hier voor het project over dachten.

De opbrengsten van het Malawiproject voor de docenten

In het projectplan staan de volgende beoogde opbrengsten voor de docenten geformuleerd: 'Docenten ontwikkelen bewustzijn van en kennis over de onderwijscontext in Malawi door mijn gedeelde ervaring en persoonlijke verbinding met een Malawiaanse collega. Ze kijken daarmee over de grenzen in hun ontwikkeling als docent en in hun professionaliseringstraject.'

Uit het huidige onderzoek blijkt dat de docenten door het project kennis hebben gekregen over de onderwijscontext in Malawi. De docenten hebben een beeld gevormd bij de onderwijscontext in Malawi en deze vergeleken met de Nederlandse context. De docenten refereren vaker aan verhalen en beelden uit de presentatie over de reis, waardoor we vermoeden dat deze van invloed is geweest op wat docenten meenemen uit dit project. Het project heeft indruk gemaakt en docenten hebben er met anderen over

gesproken. Er kan geconcludeerd worden dat het project over het algemeen heeft bijgedragen aan kennisontwikkeling en bewustzijn van de docenten.

De resultaten laten zien dat de docenten door het project ideeën kregen voor projectuitbreiding bij de studenten. Dit toont aan dat ze hebben nagedacht over het belang van het project en hoe deze ervaringen in het onderwijs geïntegreerd zouden kunnen worden. De docenten reflecteerden met name op de ontwikkeling van hun studenten tijdens het project en in mindere mate op hun eigen ontwikkeling. Of deze kennis en dit bewustzijn daadwerkelijk heeft bijgedragen aan de eigen professionele ontwikkeling is op basis van ons onderzoek niet te zeggen.

De opbrengsten van het Malawiproject voor de managers

Voor de managers werd het volgende beoogd met het project: 'Door dit project komen managers en directeuren in contact met schoolleiders in een andere context. Zij delen visie op leiderschap met een collega in Malawi en ontvangen hier een reactie op. Daarmee doen ze kennis op van de professionele context in Malawi en verruimt het blikveld van het management.'

Een van de managers is door dit project in contact gekomen met een schoolleider in Malawi: zij heeft een videoboodschap gestuurd en een videoreactie ontvangen. Hoe groot de rol van leiderschap was in de inhoud van beide video's, is niet specifiek in kaart gebracht. De resultaten tonen aan dat deze manager door de uitwisseling naar haar idee meer inzicht heeft gekregen in de professionele context in Malawi, bijvoorbeeld met betrekking tot geldbronnen voor het onderwijs en samenwerking met collega's. De andere manager heeft wel een videoboodschap gemaakt, maar geen videoreactie ontvangen.

Het project heeft een aantal reflecties opgeleverd bij de managers. Het maken van de videoboodschappen heeft de managers laten nadenken over de inhoud en de vorm van de video's, waarbij ze zich probeerden te verplaatsen in de collega die de video zou ontvangen. De manager die ook een reactie ontving, heeft deze meerdere malen gekeken en gereflecteerd op wat ze zag en hoorde. Deze reflectieprocessen waren in het projectplan niet expliciet uitgewerkt, maar lijken wel van belang te zijn bij het project. Daarnaast laten de resultaten zien dat het project ook bij de managers lijkt bij te dragen aan bewustwording van de kansen in Nederland en gesprekken met collega's en het thuisfront.

Een interessante bevinding was dat een van de managers door het project geprikkeld werd om zelf op reis te gaan naar Afrika. Deze opbrengst werd door Brandenburg (2014) ook gevonden. Een impactonderzoek van Erasmus in het hoger onderwijs liet zien dat door docentenmobiliteit collega's gemotiveerd kunnen worden om zelf meer internationale ervaringen op te doen. In de huidige studie zijn respondenten hier niet specifiek naar gevraagd, maar deze manager gaf dit uit zichzelf aan.

Samenvattende conclusie

Het Malawiproject is ontwikkeld als aanvulling op de World Teacher reis van een enkele docent, met als doel om meer mensen uit de onderwijsinstelling in Nederland bij de ervaringen te betrekken en iets mee te geven. Dit onderzoek laat opbrengsten zien voor zowel studenten, docenten als managers. Daarmee toont het aan dat een internationale ervaring van een enkele docent meerdere mensen in verschillende lagen van een onderwijsinstelling kan bereiken.

De factoren die invloed hadden op de uitvoering en opbrengsten van het Malawiproject

Dit onderzoek laat zien dat er verschillende factoren zijn die een rol kunnen spelen bij de uitvoering van dit project. Deze factoren kunnen ook invloed hebben op de opbrengsten van een project. Hierbij gaat het enerzijds om stimulerende factoren die deelname aan het project bevorderden en/of betrokkenheid van de deelnemers vergrootten en anderzijds om factoren die deelname of opbrengsten leken te beperken.

Stimulerende factoren voor het Malawiproject

Bij de ontwikkeling van het project werd een aantal keuzes gemaakt op basis van veronderstellingen en eerdere ervaringen. Zo kregen de deelnemers een actieve rol in het schrijven van een brief of het maken van een video, ontvingen ze een persoonlijke reactie uit Malawi en werd er veel beeldmateriaal gebruikt bij het project. De deelnemers van het project beschreven deze factoren in de gesprekken en vragenlijsten als positief en stimulerend. Vooral het gebruik van beeldmateriaal werd veelvuldig genoemd. Het beeldmateriaal uit Malawi zorgde ervoor dat verschillen en overeenkomsten zichtbaar werden en de foto's en video's van de betrokken leerlingen, docenten en directeuren uit Malawi versterkten het gevoel van contact voor de Nederlandse deelnemers.

Daarnaast laten de resultaten zien dat het betrekken van meerdere lagen bij het project de betrokkenheid binnen de organisatie lijkt te vergroten. Bij dit project waren zowel studenten, docenten als managers betrokken. Deze mensen hadden onderling ook contact over het project: een manager zag wat er in haar docententeam gebeurde, docenten zagen hoe hun studenten op de brievenuitwisseling reageerden. Door een project op deze lagen tegelijkertijd uit te voeren, ontstaat de mogelijkheid om meer ervaringen uit te wisselen met elkaar.

Een andere interessante bevinding is dat de persoonlijkheid van en de bekendheid met de docent die op reis gaat van belang is. Zo is het voor deelnemers stimulerend wanneer ze de docent kennen die het project uitvoert: het maakt ze meer betrokken bij de ervaring. Specifiek voor studenten lijkt het belangrijk wanneer ze voor, tijdens en na de reis betrokken worden bij de ervaringen en emoties van de docent. Voor de docenten bleek het enthousiasme van de collega die op reis ging een positieve rol te spelen.

Wanneer deelnemers eigen ervaringen hebben in het buitenland, lijkt dit een positief effect te hebben op de betrokkenheid bij het project. Zij koppelen ervaringen met dit project aan hun eigen eerdere reiservaringen.

Beperkende factoren voor het Malawiproject

In dit project is er contact gelegd tussen Nederlandse en Malawiaanse leerlingen/studenten, docenten en managers. Dit contact bestond uit een eenmalige uitwisseling, waardoor er geen verdere inhoudelijke interactie mogelijk was en interpretaties niet gecontroleerd konden worden. Die beperkte vorm van interactie vormt daarom een beperking van het project.

Verondersteld werd dat de Engelse taal een beperking zou vormen om deel te nemen aan het project. De resultaten laten echter zien dat dit voor deelnemers geen grote beperking vormde. De Engelse taal werd nauwelijks genoemd in de gesprekken en vragenlijsten. De belangrijkste reden om niet deel te nemen aan het project was drukte en daardoor gebrek aan tijd om een brief te schrijven voordat de docent op reis ging.

Overige inzichten

De manier waarop het onderzoek is uitgevoerd heeft ertoe geleid dat de betrokken onderzoekers met elkaar in gesprek raakten over de interpretatie van de resultaten. Uit deze gesprekken kwamen interessante bevindingen naar voren die we graag delen.

De docent die op reis ging heeft na terugkomst presentaties gehouden over haar ervaringen in Malawi. Zij gebruikte daarbij concrete verhalen en voorbeelden. Opvallend was dat een aantal van deze verhalen letterlijk terugkwam in de gesprekken met de Nederlandse deelnemers. Wanneer gevraagd werd om een toelichting te geven op uitspraken, refereerden de deelnemers vaak aan een concreet voorbeeld dat ze gehoord hadden van de docent tijdens de presentatie. Dit kan gezien worden als een teken van betrokkenheid en een opbrengst van het project: deelnemers hebben geluisterd, verhalen hebben indruk gemaakt en zijn opgeslagen. Van de Kamp (2019) beschrijft dat het delen van verhalen over ervaringen in ontwikkelingslanden ook een grote verantwoordelijkheid met zich meebrengt. Deze verhalen dragen namelijk bij aan beeldvorming over bevolking, armoede en ontwikkeling. De context van de bevolking en armoede in een ontwikkelingsland is complex. Verhalen van een enkele docent met haar eigen interpretatie, emotie en gevoel geven slechts een beperkt beeld van de realiteit. In dit onderzoek zagen de onderzoekers ook dat de verhalen werden gebruikt om nieuwe kennis op te baseren en een mening te vormen over de situatie en de mensen in Malawi. Het is de vraag of dat altijd recht doet aan de complexe realiteit van een land en de bevolking. Het is van belang om je hier bewust van te zijn en hierover na te denken.

De reflectie op een internationaliseringactiviteit is van groot belang voor het leerproces. Er wordt pas echt geleerd wanneer er actief gereflecteerd wordt op de ervaring en mensen zich bewust worden van wat ze leren van verschillende perspectieven (Nuffic, 2018). De activiteiten die hebben plaatsgevonden voor dit onderzoek droegen bij aan dat proces. De focusgroepen, vragenlijsten en interviews waren een opening voor gesprek en reflectie op de ervaringen. Deze activiteiten waren geen onderdeel van het projectplan, maar hebben wel veel interessante informatie opgeleverd en denkprocessen bij de deelnemers gestimuleerd. Het is dus van belang om dit onderdeel bewust in te bouwen in een project, ook wanneer er geen onderzoek is gekoppeld aan een internationaliseringsactiviteit.

Beperkingen van het onderzoek en suggesties voor vervolgonderzoek

Er zijn data verzameld bij studenten, docenten en managers van de onderwijsinstelling. De methoden voor dataverzameling zijn afgestemd op de verschillende doelgroepen, waarbij is gekeken naar passende werkvormen, samenstelling van de groepen, lesroosters van studenten en vergadermomenten van het docententeam. We hebben dus bewust niet voor elke doelgroep dezelfde meetinstrumenten gebruikt. We kwamen er bij de data-analyse wel achter dat het interessant was geweest om een aantal vragen bij alle doelgroepen te stellen. Hier zouden we een volgende keer van tevoren uitgebreider bij stil willen staan.

Dit onderzoek werd opgezet toen het Malawiproject al in voorbereiding was, vlak voordat de reis plaatsvond. De tijdsdruk voorafgaand aan de uitvoering van het project heeft geleid tot enkele beperkingen in het onderzoeksontwerp. Er moesten snel keuzes worden gemaakt met betrekking tot de dataverzameling en dat heeft geresulteerd in het verzamelen van zoveel mogelijk data. De verwerking en analyse van de data achteraf hebben langer geduurd dan gepland, onder andere doordat de methode van de analyse nog geconcretiseerd moest worden.

Voor het verzamelen van data zijn onder andere focusgroepsessies gehouden met studentenklassen en met het docententeam. Deze sessies zijn geleid door startende docent-onderzoekers van het practoraat die ook als docent werkzaam zijn in de onderwijsinstelling. Bij de dataverwerking en -analyse ontstond de behoefte om op een aantal opmerkingen van respondenten door te vragen, waar dat in de sessie niet gebeurde. Tevens leek het een uitdaging om als docent-onderzoeker objectief te reageren in de sessies met eigen collega's en studenten. We hebben geleerd dat het belangrijk is om je als docent-onderzoeker bewust te zijn van de verschillende rollen die je hebt in de organisatie en die optimaal in te zetten.

In het project is bewust gebruik gemaakt van veel beeldmateriaal uit Malawi. De respondenten geven aan dat dit beeldmateriaal stimulerend voor ze was. We zijn geïnteresseerd in meer onderzoek naar de invloed van beeldmateriaal bij uitwisselingsprojecten en/of internationaliseringsactiviteiten. Daarnaast is bij de overige inzichten het thema beeldvorming over ontwikkelingslanden besproken aan de hand van onze ervaringen en het boek van Van de Kamp (2019). Als practoraat zouden we graag meer willen weten over dat thema.

Tenslotte willen we nog twee algemene suggesties doen voor vervolgonderzoek. Een eerste suggestie is om van meer internationaliseringsactiviteiten in het mbo de opbrengsten en invloedrijke factoren in kaart te brengen, zodat er meer onderzoeksresultaten beschikbaar komen specifiek voor het mbo. Een tweede suggestie is om naast deze onderzoeken ook longitudinaal onderzoek uit te voeren, zodat er meer bekend wordt over de opbrengsten van deze activiteiten op langere termijn.

De belangrijkste conclusies

Deze studie laat zien dat het mogelijk is om met een buitenlandervaring van één docent meer personen van meerdere lagen van een onderwijsinstelling te bereiken. Het project dat gekoppeld is aan de Malawireis van een docent heeft iets opgeleverd voor zowel voor studenten, docenten als managers van de opleiding. Zo kunnen de deelnemers na het project een beeld schetsen bij Malawi en het onderwijs in Malawi. Ze laten zien dat ze zich bewust zijn van verschillen tussen beide landen, hoewel dit een beperkt beeld kan zijn van een complexe realiteit. Ze rapporteren dankbaarheid voor hun eigen situatie. Het project leverde gesprekken en reflecties op met klasgenoten, collega's, vrienden en familieleden.

Daarnaast zijn er met dit onderzoek factoren in beeld gebracht die van invloed kunnen zijn bij de uitvoering van het project. Het beeldmateriaal uit Malawi en de actieve bijdrage van deelnemers hadden een stimulerende invloed op de betrokkenheid bij het project. Tijdgebrek was een reden om niet deel te nemen aan het project. De Engelse taal leek voor deelnemers geen grote beperking te zijn voor deelname.

Aanbevelingen

Op basis van dit onderzoek naar de opbrengsten van het Malawiproject worden aanbevelingen geformuleerd voor internationaliseringsactiviteiten waarbij een docent een reis maakt en meer mensen uit de organisatie daarbij betrokken worden. Bij een vergelijkbaar project kunnen onze inzichten over bijvoorbeeld stimulerende en beperkende factoren meegenomen worden in de voorbereiding. Daarmee levert dit onderzoek een bijdrage aan het maken van bewuste keuzes in de vorm en inhoud van dit soort projecten.

Op basis van onze ervaringen willen we de volgende tips meegeven ter overweging:

- Gebruik de impacttool om vanuit impact en doelen terug te redeneren naar een concrete en betekenisvolle activiteit;

- Geef deelnemers een actieve rol in het project, bijvoorbeeld door het schrijven van een brief of het maken van een video;
- Maak zichtbaar van wie de reacties komen bij een uitwisseling, bijvoorbeeld door middel van foto's van de ontvanger;
- Gebruik beeldmateriaal bij het delen van verhalen en ervaringen;
- Betrek zo mogelijk personen uit verschillende lagen van de onderwijsorganisatie om de betrokkenheid en impact te vergroten en kies voor personen die bekend zijn met de docent die op reis gaat;
- Heb oog voor alle studenten (dit project had voor zowel BOL- als BBL-studenten interessante opbrengsten);
- Toon als docent eigen emoties en deel enthousiasme over het project en de reis;
- Betrek studenten voor, tijdens en na de reis bij de ervaringen;
- Organiseer tijd en ruimte voor deelnemers om aan het project te werken;
- Houd rekening met de wetgeving m.b.t. bescherming van persoonsgegevens in beide landen: laat deelnemers bijvoorbeeld actief toestemming geven voor de uitwisseling of voer het project uit op basis van vrijwilligheid in de deelname en inhoud;
- Wees je bewust van het feit dat verhalen over de reis bijdragen aan beeldvorming bij anderen over andere landen: kies welke verhalen je deelt, hoe je die deelt en met welk doel;
- Bouw in het project een reflectie op de ervaringen in met de deelnemers.

Breder gezien geeft dit onderzoek inzicht in de effecten van internationaliseringsactiviteiten in mbo-onderwijs. Veel onderzoek naar internationalisering wordt uitgevoerd in het hoger onderwijs. Verondersteld wordt dat de opbrengsten in het mbo-onderwijs vergelijkbaar zijn, maar daar is nog weinig onderzoek naar gedaan. Met dit soort onderzoeken wordt er meer aandacht gevraagd voor internationalisering én onderzoek in het mbo, waardoor mbo-opleidingen meer onderzoeksresultaten tot hun beschikking krijgen die helpen om keuzes te maken en te onderbouwen.

Dit onderzoek is voor de onderzoekers een inspirerend leerproces geweest. In de oranje kaders zijn verschillende inzichten gedeeld die de onderzoekers tijdens het proces hebben opgedaan. Op basis van de ervaringen met dit onderzoek kunnen de volgende aanbevelingen in overweging worden genomen bij de opzet en uitvoering van een vergelijkbaar onderzoek naar opbrengsten van een internationaliseringsactiviteit:

- *Denk voorafgaand aan de uitvoering na over hoe een beoogde opbrengst meetbaar gemaakt kan worden en maak deze opbrengsten concreet genoeg voor het onderzoek;*
- *Bepaal of het wenselijk is om resultaten van verschillende onderzoeksgroepen te kunnen vergelijken en stem daar eventueel het ontwerp op af;*
- *Stem de manieren voor dataverzameling af op de onderzoekspopulatie: kies voor passende werkvormen;*
- *Maak bij kwalitatief onderzoek consequent gebruik van 'fieldnotes' waarin gedachten, gesprekken en gevoelens genoteerd worden tijdens het onderzoeksproces;*
- *Gebruik een exploratieve benadering, waardoor meer opbrengsten en ook eventueel onbedoelde effecten aan het licht komen;*
- *Betrek de betrokken projectleider bij de data-analyse: deze kan een krachtige input leveren bij de interpretatie van de data, omdat hij/zij de onderdelen van het project en de deelnemers kent en dicht bij de praktijk staat;*
- *Wees je bewust van de verschillende rollen die je kunt hebben in de organisatie en probeer die optimaal te gebruiken.*

Als practoraat internationalisering hebben wij veel geleerd van dit onderzoeksproces en we nemen de opgedane inzichten mee in de vervolgprojecten van ons practoraat. Het belangrijkste inzicht is dat een kwalitatieve en exploratieve invalshoek passend is voor praktijkgericht onderzoek naar internationaliseringsactiviteiten. Door dit onderzoeksontwerp kan breed worden gekeken naar opbrengsten van internationaliseringactiviteiten, waarbij aandacht is voor zowel beoogde opbrengsten als overige opbrengsten, zowel stimulerende als beperkende factoren. Deze vorm van onderzoek sluit goed aan bij de doelstellingen en onderzoeksvragen van het practoraat.

Daarnaast heeft dit onderzoek bijgedragen aan het bepalen van een focus van het practoraat binnen het MBO College voor Gezondheidszorg. In dit college wordt het thema 'docentprofessionalisering' verder uitgewerkt. We gaan aan de slag met een professionele leergemeenschap waarin we met verschillende disciplines een online en internationaal samenwerkingsproject voor studenten opzetten. We onderzoeken wat hiervoor nodig is en wat dit vraagt van de docenten die het project begeleiden.

Leestips

- Website: Nationaal Agentschap Erasmus+ - Impacttool (<https://www.erasmusplus.nl/impacttool-mobiliteit>)
 - Een concrete tool die helpt om na te denken over de doelen en het ontwerp van een internationaliseringsactiviteit
- Boek: Judith van de Kamp – De derde wereld op je cv (2019)
 - Een praktische gids voor vrijwilligerswerk en stages in een ontwikkelingsland

Referenties

- Beelen, J., & Jones, E. (2015). *Redefining internationalization at home*. https://doi.org/10.1007/978-3-319-20877-0_5
- Brandenburg, U. (2014). *The Erasmus Impact Study. Effects of mobility on the skills and employability of students and the internationalisation of higher education institutions*. <https://doi.org/10.2766/75468>
- Edukans. (n.d.). World Teacher. Retrieved from <https://www.edukans.nl/programma/world-teacher/>
- Nationaal Agentschap Erasmus+. (n.d.). Impacttool. Retrieved June 4, 2020, from <https://www.erasmusplus.nl/impacttool-mobiliteit>
- Nuffic. (2018). *Internationalisering in beeld 2018. Feiten en cijfers uit het onderwijs*. Den Haag: Nuffic.
- Onderwijsraad. (2016). *Internationaliseren met ambitie*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Ter Horst, M. (2018). *Beleidsnotitie "Leren zonder grenzen."* Hengelo: ROC van Twente, MBO College voor Gezondheidszorg.
- Van de Kamp, J. (2019). *De derde wereld op je cv*. Amsterdam: Uitgeverij Nieuw Amsterdam.

Bijlage 1 – Projectplan Malawi 2019

Projectplan Malawi 2019

De aanleiding voor dit projectplan is de reis die ik van 27 april t/m 12 mei 2019 maak naar Malawi. Ik ga als World Teacher van stichting Edukans twee weken werken op Malawiaanse scholen. De activiteiten in dit projectplan zijn gekoppeld aan deze reis.

Impact

We willen studenten voorbereiden op het leren, leven en werken in de diverse samenleving en internationaal georiënteerde studie- en arbeidsmarkt, waarbij zij als Verzorgende-IG met respect zorg dragen voor cliënten met alle achtergronden.

Outcome

Studenten	Docenten	Management	Organisatie
Door een persoonlijke verbinding met kinderen in het buitenland en mijn gedeelde ervaringen en verhalen krijgen studenten meer kennis over het leven en onderwijs in Malawi. Daardoor verruimt het blikveld van studenten en leren zij openstaan voor andere culturen, zienswijzen en leefwijzen.	Docenten ontwikkelen bewustzijn van en kennis over de onderwijscontext in Malawi door mijn gedeelde ervaring en persoonlijke verbinding met een Malawiaanse collega. Ze kijken daarmee over de grenzen in hun ontwikkeling als docent en hun professionaliseringstraject.	Door dit project komen managers en directeuren in contact met schoolleiders in een andere context. Zij delen visie op leiderschap met een collega in Malawi en ontvangen hier een reactie op. Daarmee doen ze kennis op van de professionele context in Malawi en verruimt het blikveld van het management.	De organisatie zal groeien in haar internationale oriëntatie door contacten met Malawiaanse scholen. Studenten, docenten en management worden betrokken in dit project waardoor er een groter internationaal bewustzijn ontstaat in het MBO College voor Gezondheidszorg. Vanuit het practoraat internationalisering wordt een onderbouwde activiteit uitgewerkt die als voorbeeld kan dienen voor andere opleidingen, colleges en ROC's.

Output

In dit project krijgen ongeveer 300 studenten, 21 docenten en instructeurs, een teammanager en een directeur de mogelijkheid om persoonlijk contact te leggen met een collega op een school in Malawi. Daarnaast krijgen zij een presentatie met foto's, video's en toelichting over mijn ervaringen in Malawi. Het concrete resultaat is een uitgewerkte internationaliseringsactiviteit met ruim 300 betrokkenen in alle lagen van het college, met persoonlijke contacten tussen Nederland en Malawi.

Activities

Alle studenten van de opleiding Verzorgende-IG bij ROC van Twente in Almelo krijgen de uitnodiging om een persoonlijke Engelse brief te sturen naar een leerling in Malawi. Zij ontvangen een persoonlijke brief met foto terug. De brieven worden gebruikt als middel om een persoonlijke verbinding te leggen en interesse in het verhaal te creëren. Wanneer ze de brieven terugkrijgen, krijgen ze ook een presentatie over mijn reis. Voor studenten is dit een herhaalde activiteit. Studenten die vorig jaar ook al op de opleiding zaten, hebben toen eenzelfde uitnodiging ontvangen.

De 21 docenten en instructeurs van het team Verzorgende-IG Almelo krijgen de uitnodiging om een vakinhoudelijke Engelse brief te schrijven naar een docent in Malawi. Ook zij ontvangen een brief met foto terug. Deze brieven gaan over de keuze voor het onderwijs en docentenvak, organisatie en inhoud van lessen, uitdagingen en kwaliteiten van de docent. Na mijn reis krijgen de collega's de reacties en volgen zij een presentatie over de reis.

De teammanager van het team Verzorgende-IG Almelo en de directeur van het MBO College voor Gezondheidszorg maken een videoboodschap over visie op leiderschap voor een schoolleider in Malawi. Zij ontvangen een videoboodschap terug.

De presentatie die ik na de reis geef in elke klas en in het docententeam, waarbij de teammanager en directeur ook worden uitgenodigd, gaat over het leven en het onderwijs in Malawi. De presentatie wordt gemaakt op basis van verhalen, ervaringen, foto's en video's.

Input

De studenten krijgen voorafgaand aan mijn reis een uur de tijd om brieven te schrijven. Docenten Engels zijn beschikbaar om studenten te ondersteunen bij de Engelse schrijfvaardigheid. In een teamvergadering wordt dit project als agendapunt opgenomen, zodat alle collega's geïnformeerd kunnen worden over het project. Voor de manager en directeur is een camera beschikbaar om de videoboodschap op te nemen.

Bijlage 2 – Vragenlijst voor studenten

Vragen over het project

Nummer:

Brieven voor Malawi

1. Heb je vorig jaar een brief geschreven voor een kind in Malawi?

Ja Nee

2. Heb je dit jaar een brief geschreven voor een kind in Malawi?

Ja Nee

3. Leg uit waarom je dit jaar wel of niet geschreven hebt.

4. Was je aanwezig bij de presentatie van Natascha over de reis?

Ja Nee

5. Voel je je persoonlijk betrokken bij het project of de reis? Leg je antwoord uit.

6. Heb je met andere mensen gesproken over Malawi? Zo ja, met wie en waarover?

Als je dit jaar **niet** geschreven hebt, ga door naar **vraag 10**.

Als je dit jaar **wel** geschreven hebt, ga door naar **vraag 7**.

7. Waar heb jij over geschreven in jouw brief?

8. Wat voor reactie heb je gekregen?

9. Wat vond je van de brievenuitwisseling? Waarom?

De volgende vier vragen hangen straks ook op posters in de klas. Jouw antwoorden op de vragen schrijf je op verschillende post-its. Je mag per vraag meer post-its gebruiken. Noteer je nummer in de hoek van de post-it.

10. Wat is je bijgebleven van het verhaal van Natascha?
11. Wat weet je over het leven in Malawi?
12. Wat weet je over het onderwijs in Malawi?
13. Kijk je nu anders naar jezelf of naar de wereld? Zo ja, op welke manier?

Bijlage 3 – Vragenlijst voor docenten

Vragen over het project

Nummer:

14. Heb je een brief geschreven voor een collega in Malawi?

- Ja Nee

15. Leg uit waarom je wel of niet geschreven hebt.

16. Wat vond je van de brievenuitwisseling?

17. Was je aanwezig bij de presentatie van Natascha over de reis?

- Ja Nee

18. Wat vond je van deze presentatie?

19. Heeft het project nog een andere uitwerking gehad? Denk aan: heb je met andere mensen gesproken over Malawi? Heb je er nog iets over gelezen? Deed het je denken aan eerdere ervaringen?

20. Welke overeenkomsten en verschillen heb je gezien tussen het onderwijs in Malawi en het onderwijs in Nederland?

Overeenkomsten	Verschillen

21. Zijn er nog andere zaken die je zijn opgevallen of bijgebleven?